

JESENIUS – centrum pro celoživotní vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví LF OU Ostrava CZ.1.07/3.2.07/02.0053

Kurz: Pracovně lékařská péče a posuzování zdravotní způsobilosti k práci

Lektor: MUDr. Anna Šplíchalová, PhD.

Téma 3

**OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost**

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- **Hodnocení a řízení rizik při práci**
- **Systém kategorizace prací**
- **Ochrana zdraví při práci**

Proces analýzy rizik při práci

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Vyhledávání a identifikace nebezpečí

Hodnocení rizik na základě hodnocení expozic

Přijetí opatření a kontrola rizik

Vyhodnocení úspěšnosti a dokumentace

Hodnocení a řízení rizika

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Hodnocení rizika – souhrnný proces posouzení velikosti rizika a jeho přijatelnosti pro bezpečnost a zdraví pracovníka. Užívá se různých metod a postupů, jejichž cílem je odhadnout možnost poškození lidského zdraví

Řízení rizika – přijetí odpovídajících opatření k odstranění rizika nebo snížení velikosti na přijatelnou úroveň, včetně zpětné vazby na účinnost opatření a informování zaměstnanců o riziku

Postup při hodnocení a řízení rizik při práci

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Určení nebezpečí
- Identifikace pracovníků v potenciálním riziku – hodnocení expozice (brány vstupu, doba a intenzita působení noxy...)
- Kvalitativní a kvantitativní stanovení rizika – rozhodnutí o možnosti či nemožnosti eliminace rizika
- Nemůže-li být riziko eliminováno – přijetí opatření k redukci míry rizika a opatření k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví pracovníků
- O analýze rizika na pracovišti musí být vytvořen dokument (záznam), který by měl obsahovat údaje svědčící o tom, že všechna rizika byla posouzena, jakých kritérií k hodnocení bylo použito + opatření k redukci (eliminaci)

Navržená preventivní opatření pro redukci rizika

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

1. Technická a technologická (hermetizace, vzduchotechnika, robotizace rizikových úseků práce, náhrada starého výrobního zařízení za nové moderní – např. nižší hladina hluku, vibrací, výměna toxických látek za méně agresivní ...)
2. Organizační (změny pracovní doby, změna režimu práce a odpočinku - cirkulace pracovníků na problémových místech, OOPP...)
3. Medicínská (monitoring zdravotního stavu – PP se speciální periodicitou a náplní podle druhu rizika – BET, speciální testy...)

Význam medicínských opatření

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Medicínská opatření se indikují v případě, že předchozí technická, technologická a organizační opatření redukovala riziko jen do té míry, že i nadále může způsobit poškození zdraví z práce
- I ty nej kvalitnější a časté preventivní prohlídky bez předcházejících opatření v oblasti minimalizace rizik neuchrání zaměstnance před profesionálním onemocněním!!!!

Principy **prevence** rizik na pracovišti

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

1. Vyhnout se rizikům
2. Zhodnotit rizika, kterým se nelze vyhnout
3. Likvidovat rizika u zdroje
4. Přizpůsobit práci člověku
5. Nahrazovat nebezpečné činnosti bezpečnými
6. Rozvíjet politiku prevence
7. Dávat přednost ochraně kolektivní
8. Připravit odpovídající instrukce pro zaměstnance
9. **Kontrolovat účinnost preventivních opatření!!!**

Kontrola navržených opatření

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Lhůty realizace
- Hodnocení expozice
- Hodnocení subjektivní odezvy zaměstnanců
- Objektivní posouzení odezvy organismu (PP)
- Hodnocení úrazovosti, nemocnosti
- Analýza efektivity opatření (případný návrh na revizi rizika nebo naopak revize opatření ve smyslu posílení dosud málo účinných opatření)

Komunikace rizika (Informování, konzultování, účast zaměstnanců)

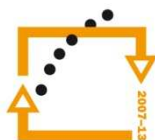
INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Zaměstnavatel je povinen informovat zaměstnance a konzultovat vše co souvisí s BOZP
- Školení a trénink – nejen informace o existenci nebezpečí, velikost rizika a opatření k jejich eliminaci, ale i jak na riziko správně reagovat
 - ne pouze klasické školení, ale zejména praktický výcvik
 - výcvik musí přispívat k pozitivním změnám chování na pracovišti
 - ne jednorázová akce, ale trvalý proces
- **Aktivní účast zaměstnanců v celkové preventivní politice podniku**

Souhrn hodnocení a řízení rizik

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Hodnocení a řízení rizik je dynamický trvale probíhající proces směřující k stále vyšší bezpečnosti a ochraně zdraví zaměstnanců
- Tato aktivita vyžaduje spolupráci všech zainteresovaných složek (zaměstnavatel, zaměstnanci, odbory, pracovní lékař)
- Velká pozornost musí být věnována i komunikaci rizika (informování, konzultování, účast zaměstnanců)
- V praxi častá tendence k legalizaci rizik - vyvine nová legislativa účinný ekonomický tlak v oblasti eliminace a minimalizace rizik?

Rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví – rizikové práce

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Na základě výsledků hodnocení rizik podává zaměstnavatel návrh na zařazení rizikových prací do kategorií (z. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v aktuálním znění)
- Návrh posuzuje příslušná KHS, která vydá rozhodnutí o rizikových pracích
- Rozhodnutí obsahuje seznam rizikových činností/prací zařazených do kategorií podle jednotlivých faktorů pracovního prostředí, minimální náplň PP a jejich periodicitu
- Součástí rozhodnutí KHS jsou i opatření směřována k další redukci posuzovaných rizik

Kategorizace prací – obecná charakteristika (dle vyhlášky 432/2003 Sb.)

- Zařazení práce do kategorie vyjadřuje souhrnné hodnocení úrovně zátěže faktory rozhodujícími ze zdravotního hlediska o kvalitě pracovních podmínek
- Při zařazování prací do kategorií se bere v úvahu vzájemné ovlivňování účinků jednotlivých faktorů, pokud je toto ovlivňování na podkladě současných vědeckých poznatků známe

1. Kategorie – minimální zdravotní riziko - faktor se při výkonu práce nevyskytuje nebo jen minimálně, z hlediska expozice faktoru optimální pracovní podmínky (vliv faktoru na zdraví u hendikepovaných osob minimální, u ostatních nevýznamný)

2. Kategorie – únosná míra zdravotního rizika - úroveň zátěže a faktorů nepřekračuje limity stanovené předpisy (vliv faktoru je akceptovatelný pro zdravého člověka, nelze vyloučit nepříznivý účinek na zdraví u vnímavých jedinců)

3. Kategorie – významná míra zdravotního rizika - úroveň zátěže překračuje stanovené limitní hodnoty expozice (zátěže), na pracovištích je nutná realizace náhradních opatření (nelze vyloučit negativní vliv na zdraví pracovníků)

4. Kategorie – vysoká míra zdravotního rizika - úroveň zátěže vysoce překračuje stanovené limitní hodnoty expozice, na pracovištích musí být dodržován soubor preventivních opatření (častěji dochází k profesionálnímu poškození zdraví)

Seznam faktorů pracovního prostředí zařazených do kategorií (dle vyhl. 432/2003 Sb.)

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Prach
- Chemické látky, karcinogeny, mutageny
- Hluk
- Vibrace
- Neionizující záření a elmag. pole
- Fyzická zátěž
- Pracovní poloha
- Zátěž teplem
- Zátěž chladem
- Psychická zátěž
- Zraková zátěž
- Práce s biologickými činiteli
- Práce ve zvýšeném tlaku vzduchu

Kategorizace prací - evidence

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Pro sběr údajů o expozici zaměstnanců faktory pracovních podmínek podle jejich zařazení do kategorií slouží celostátní informační systém kategorizace prací (IS KaPr).
- Tento systém rovněž umožňuje tvorbu a evidenci rozhodnutí o zařazení prací do kategorií, vedení evidence subjektů, jejich provozoven a kontaktních osob.
- Modul analýz umožňuje třídění a vyhledávání údajů podle různých kritérií a provádění analýz kategorizace prací na místní i celorepublikové úrovni.
- Výsledky kategorizace prací slouží zaměstnavateli jako objektivní podklad pro přijetí opatření k ochraně zdraví při práci a k omezení rizik poškození zdraví (technických, režimových a organizačních), k určení vhodných osobních ochranných pracovních prostředků atd.

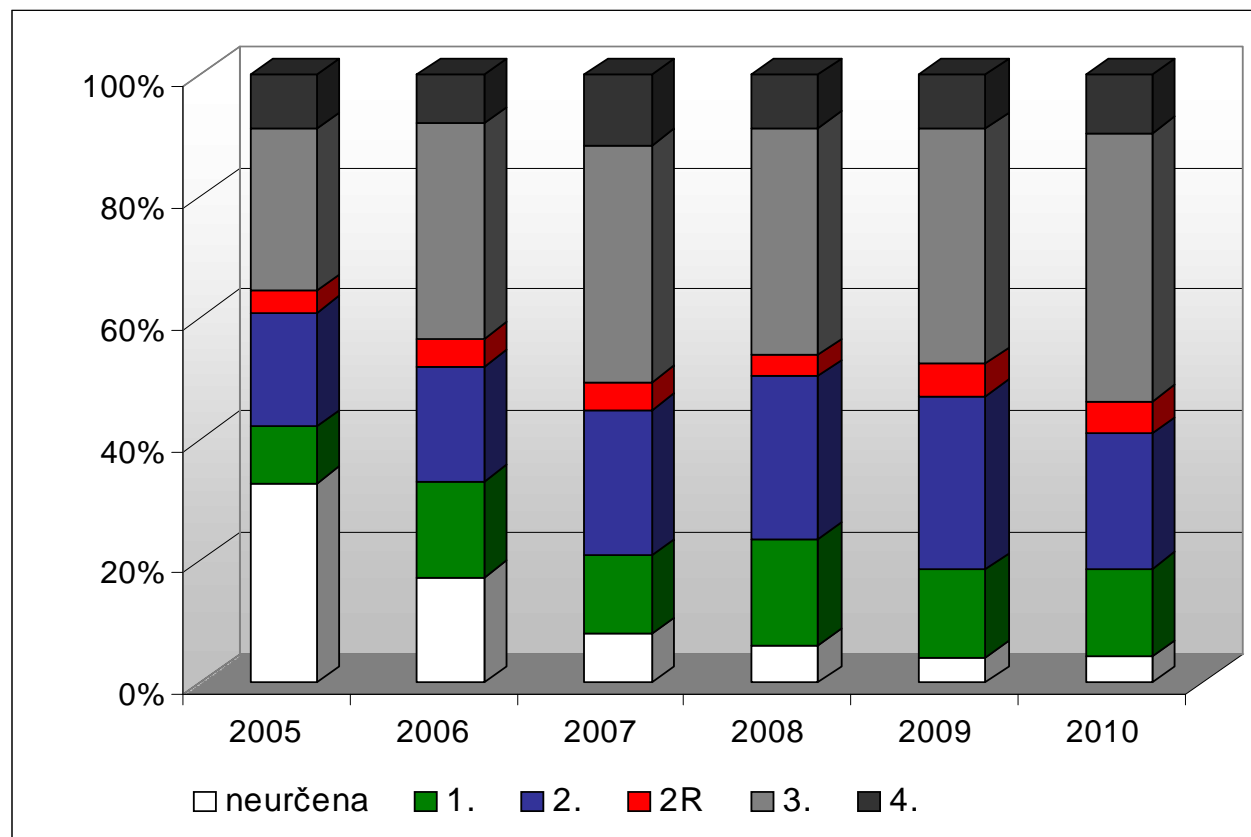
Kategorizace prací a ochrana zdraví při práci

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

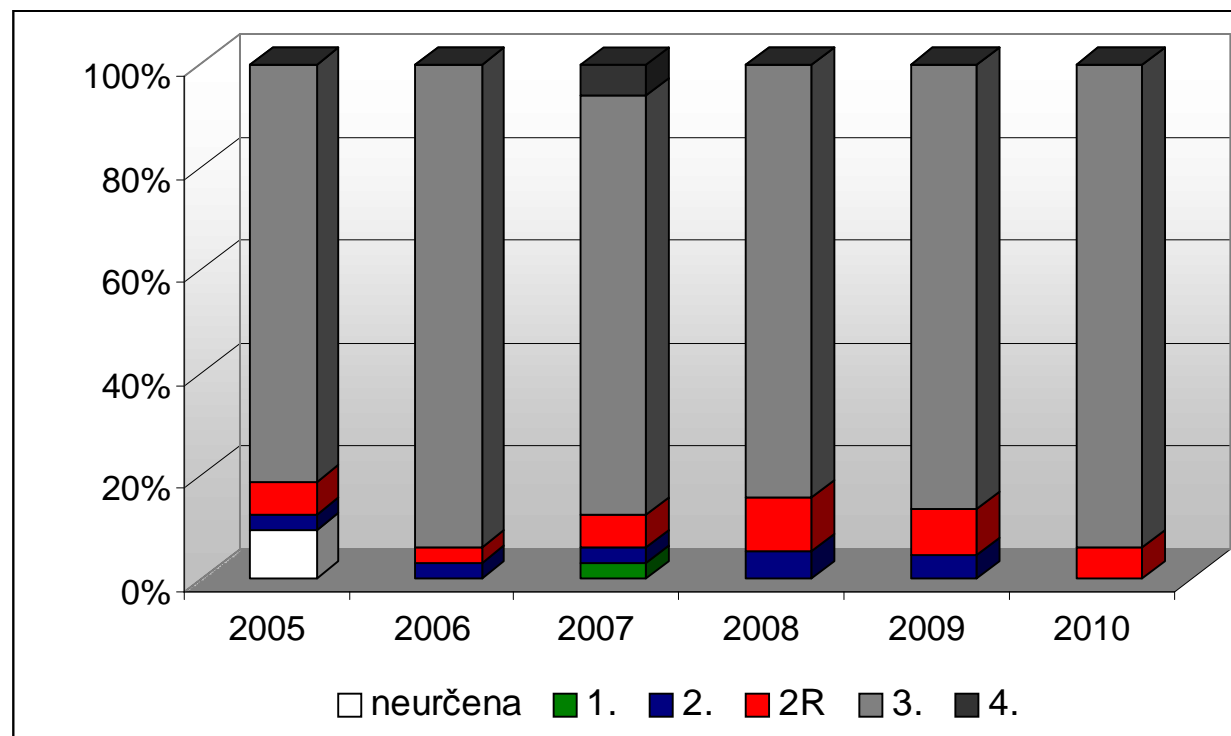
- Jednotlivé kategorie práce pak vyjadřují pravděpodobnost a závažnost předpokládaných zdravotních dopadů
- Základním předpokladem je, že významnou míru zdravotního rizika a tedy i častější výskyt profesionálního poškození zdraví definují až kat. 3. a 4
- Naproti tomu 1. a 2. kategorie práce představují zcela minimální zdravotní riziko resp. únosnou míru zdravotního rizika a pro zdravé osoby by měly být bezpečné
- Proces kategorizace prací byl tedy koncipován nejen s ohledem na zmapování objektivní situace podmínek na pracovištích, ale zejména s ohledem na ochranu zdraví zaměstnanců při práci

Výskyt NzP podle KP v ČR

Až polovina všech NzP v ČR vzniká u pracovníků zařazených do kat. 1. nebo 2. nerizikové, tedy kategorií, které by měly být pro zdraví pracovníků bezpečné

NzP dle KP – HLUK

Efektivní možnost ochrany – osobní prostředky

(40% rizikových prací – jen 2% NzP)

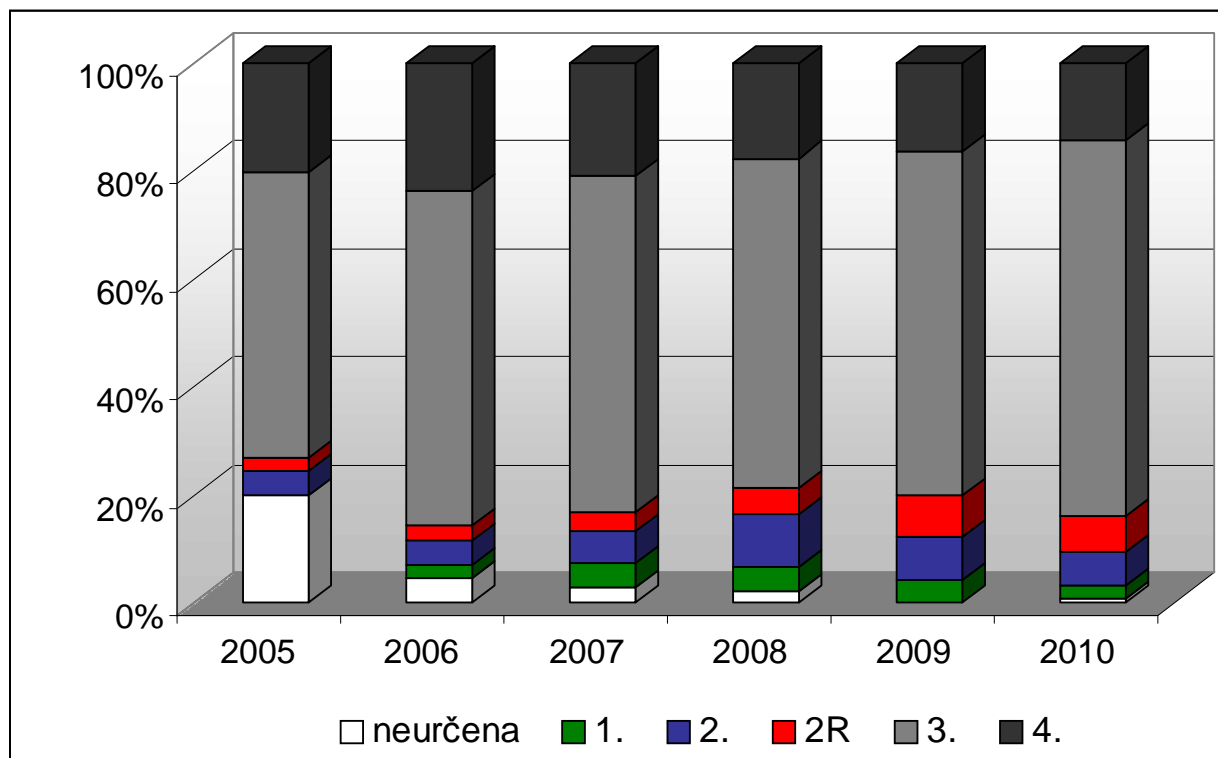
2005-2010 v ČR 153 NzP z hluku v 94 % z rizikových kat. 2R, 3 nebo 4

2010- pouze 16 NzP z hluku v celé ČR

NzP dle KP - VIBRACE

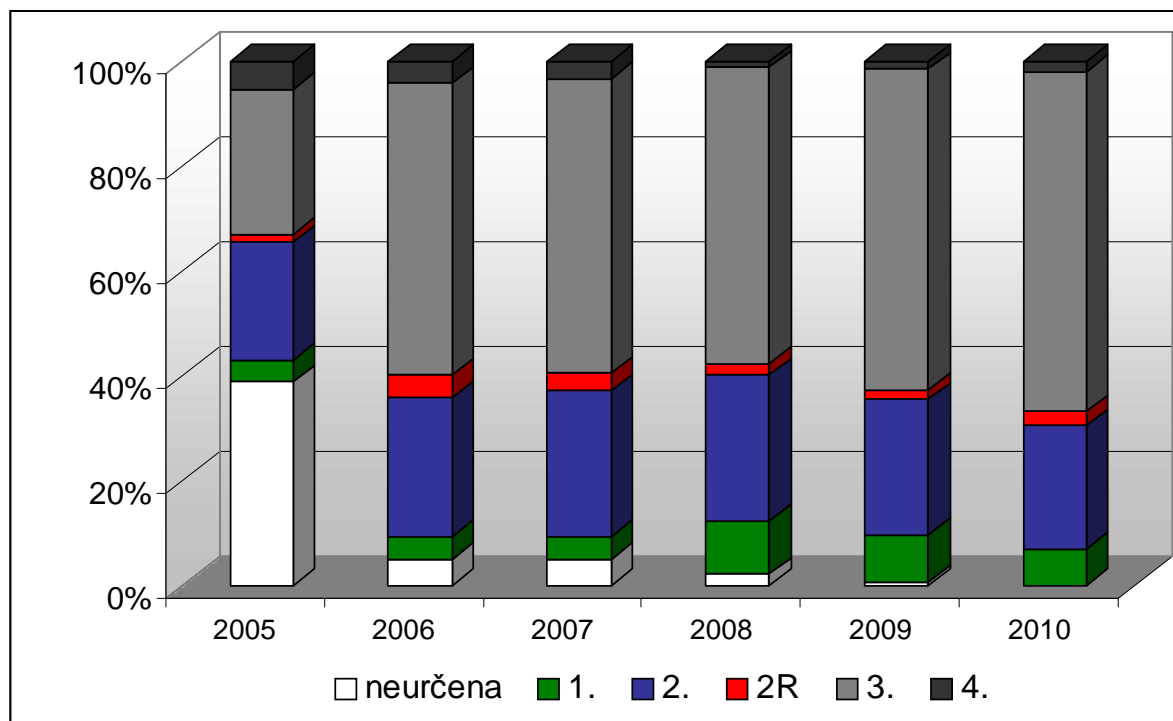

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

**Omezená možnost ochrany (cca 10% rizikových prací – až 17% NzP)
2005-2010 v ČR 1155 NzP z vibrací v 85 % z rizikových kat. 2R, 3 nebo 4
2010- pouze **230** NzP z vibrací v ČR**

NzP dle KP – přetěžování končetin

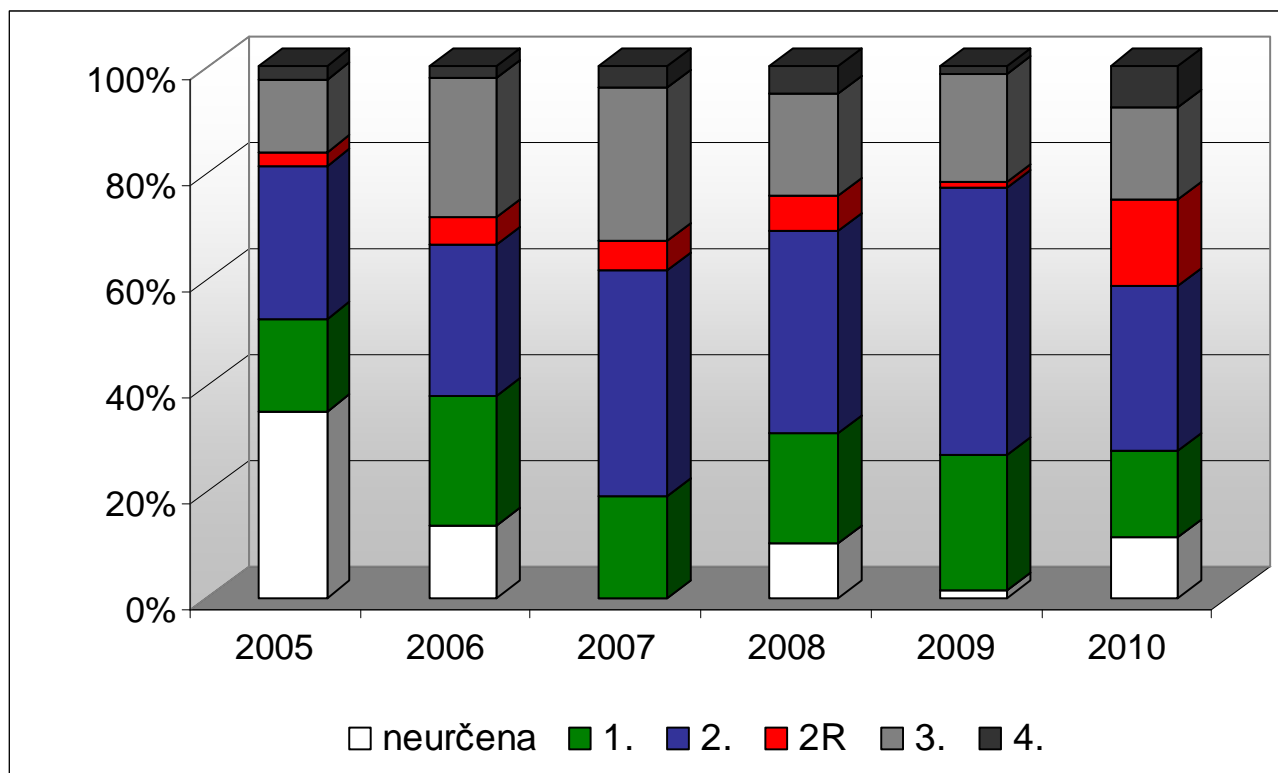
Specifický příklad přetěžování končetin - LSZ a PP

2005-2010 v ČR 2191 NzP z přetěžování v 60 % z kat. 2R, 3 nebo 4 (2010 30%)

Časté podhodnocení rizika, neodpovídá realitě a riziko se prokáže to při šetření NzP

Faktor fyzické zátěže je zcela zásadně ovlivněn intenzitou práce – při významném zvýšení intenzity práce je nutné zařazení prací do kategorií znovu přehodnotit.

NzP dle KP – inhalační alergen

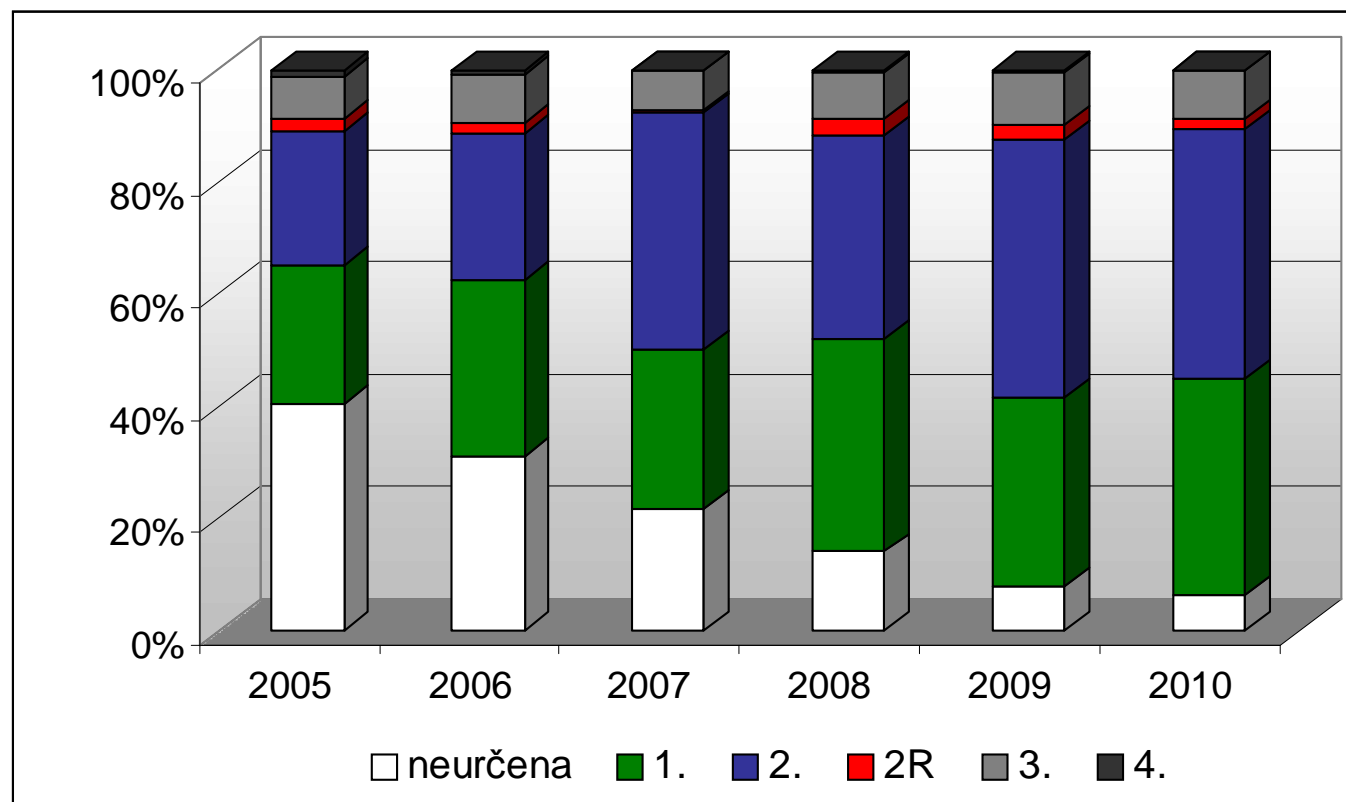

Individuální vnímavost jedinců – inhalační alergen (astmata + rýmy)
2005-2010 v ČR NzP z inhalačních alergenů v 31 % z kat. 2R, 3 nebo 4

NzP dle KP – kožní alergie

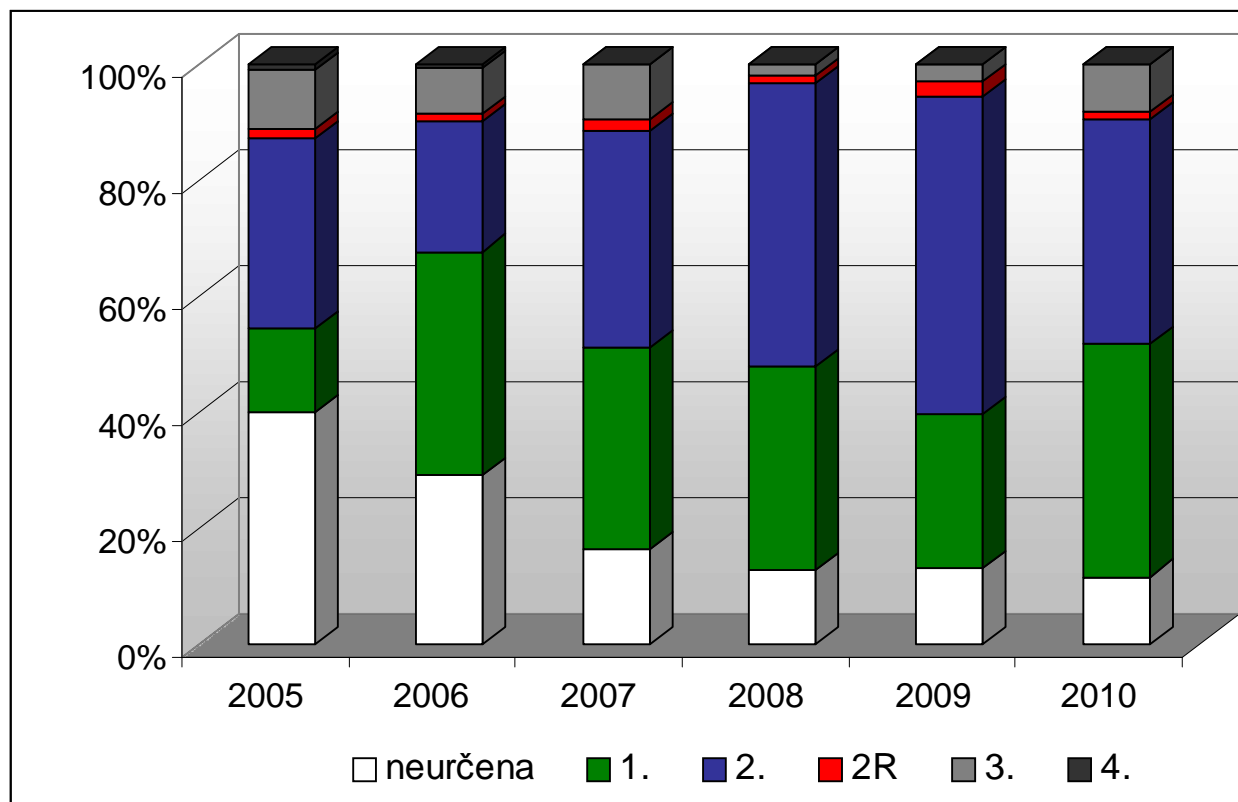
INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Individuální vnímavost jedinců

2005-2010 v ČR NzP vlivem kožních alergenů v 11 % z kat. 2R, 3 nebo 4

NzP dle KP – biologické činitele

Individuální vnímavost jedinců – infekční nemoci

2005-2010 v ČR profesionální infekce v 9 % z kat. 2R, 3 nebo 4

Jaký je vztah KP k ochraně zdraví při práci?

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Systém KP ve vztahu k ochraně zdraví zaměstnanců má v praxi značná omezení. Polovina všech NzP v ČR vzniká u pracovníků, kteří jsou zařazeni do kategorií, které by měly být pro zdraví pracovníků bezpečné
- Největší problémy při zařazení práce do kategorie představují faktory s bezprahovým účinkem, u kterých se na vzniku onemocnění zásadně uplatňuje individuální vnímavost jedince
- Uplatnění KP je nejefektivnější u faktorů pracovního prostředí s prahovým účinkem, u kterých platí vztah dávka – efekt
- Navíc, velmi často celý proces KP končí pouhou legalizací rizikových prací, a to bez realizace následných aktivit v procesu řízení rizik, které by vedly ke snižování či úplné eliminaci rizik.

Dogma institutu kategorizace prací

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Zařazením prací do kategorií je úředně determinován jejich vliv na zdraví pracovníků - vydání rozhodnutí příslušné KHS tento akt právně legalizuje
- Obecně se pak absolutně spoléhá na správnost tohoto rozhodnutí, které práce tlustou čarou rozdělí na rizikové a nerizikové
- U rizikových prací jsou pak rozhodnutím stanoveny i minimální náplně preventivních prohlídek a jejich minimální periodičita včetně stanovení povinností měření faktorů pracovního prostředí a pracovních podmínek
- U nerizikových prací nejsou stanovena žádná opatření, protože se předpokládá, že zdraví zaměstnanců neohrozí
- Systém KP ve vztahu k ochraně zdraví při práci má v praxi značná omezení. Až polovina všech NzP v ČR vzniká u pracovníků zařazených do kat. 1. nebo 2. nerizikové, tedy kategorií, které by měly být pro zdraví pracovníků bezpečné (Šplíchalová, A., Hrnčír, K. Systém kategorizace prací ve vztahu k ochraně zdraví při práci. Pracov. Lék., 63, 2011, No.3-4, s. 131-136.)
- Zařazení prací do nerizikové kategorie ještě neznamená, že zaměstnanci rizikovou práci reálně nevykonávají a naopak

Nově vznikající výrobní podniky

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- U nově vznikajících podniků je z hlediska kategorizace prací udělena časová výjimka - do kategorie se nezařazují práce prováděné na pracovištích staveb prozatímně užívaných ke zkušebnímu provozu, který nepřekročí 1rok (z.258/2000 Sb.)
- Zkušební provoz - podmínky nově vznikajícího podniku se dynamicky mění a proto nemohou zcela spolehlivě reprezentovat budoucí úroveň zátěže faktory pracovního prostředí
- Neznamená to však, že pokud nejsou práce zařazené do rizikové kategorie rozhodnutím příslušné krajské hygienické stanice, že je zaměstnanci reálně nevykonávají
- S touto situací počítá i nový zákon - posuzování zdravotní způsobilosti a pracovně lékařské prohlídky pro práce, které jsou nebo budou vykonávány ve zkušebním provozu, zaměstnavatel zajišťuje u poskytovatele PLP na základě výsledků hodnocení rizik nebo výsledků měření, byla-li pro účely souhlasu s uvedením do zkušebního provozu, uskutečněna (z.373/2011 Sb., §54)

Nejčastější pochybení v procesu hodnocení rizik a kategorizace prací:

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Chyby při vyhledávání a identifikaci nebezpečí
- Chyby při hodnocení rizik na základě hodnocení expozic (nejčastěji podhodnocení rizika např. u látek s bezprahovým účinkem, nezohlednění změn expozic v čase např. při významném zvýšení intenzity výkonu u faktorů fyzické zátěže)
- Chyby ohledně přijetí opatření a kontroly rizik (pouhá legalizace rizik bez návazného procesu řízení rizik s cílem riziko minimalizovat)

Závěr

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

- Závěrem lze shrnout, že zkušení pracovní lékaři, kteří od začátku s podnikem úzce spolupracují při identifikaci a hodnocení zdravotních rizik, využívají tyto poznatky i při hodnocení zdravotního stavu zaměstnanců a posuzování zdravotní způsobilosti k práci v rámci vstupních preventivních prohlídek do zkušebního provozu. Chrání tak uchazeče o zaměstnání se zdravotními kontraindikacemi před nástupem do práce, u které se na základě kvalifikovaného odhadu riziko předpokládá, a to podstatně dříve, než je tato riziková práce zlegalizována rozhodnutím KHS
- Poskytování pracovně lékařské péče tedy vyžaduje značnou zkušenost, racionální, kritický, ale zejména komplexní odborný přístup, který musí odpovídat náročnosti pracovního prostředí a pracovních podmínek

JESENIOUS – centrum pro celoživotní vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví LF OU Ostrava CZ.1.07/3.2.07/02.0053

Kurz: Pracovní lékařská péče a posuzování zdravotní způsobilosti k práci

Lektor: MUDr. Anna Šplíchalová, PhD.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

**OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost**

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Diskuse